

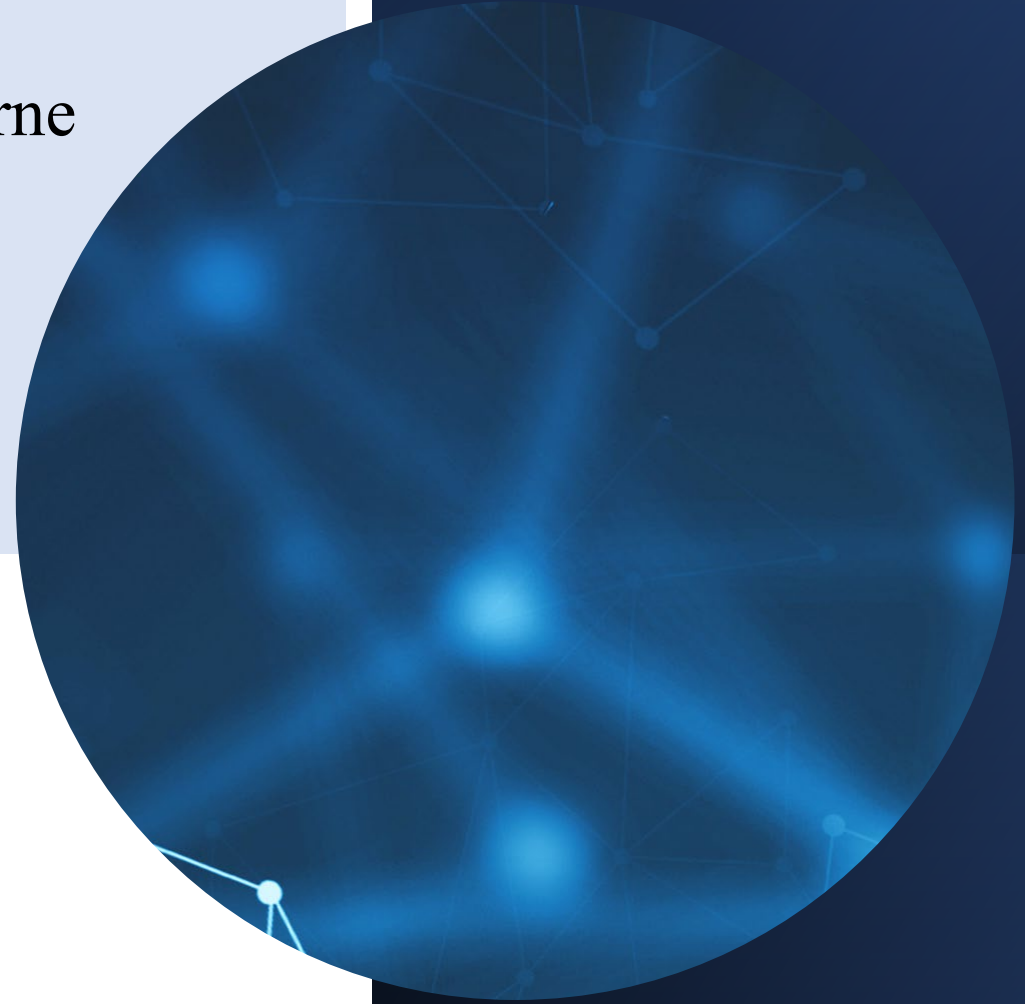
DIGITALNO GENERIRANA LITERATURA

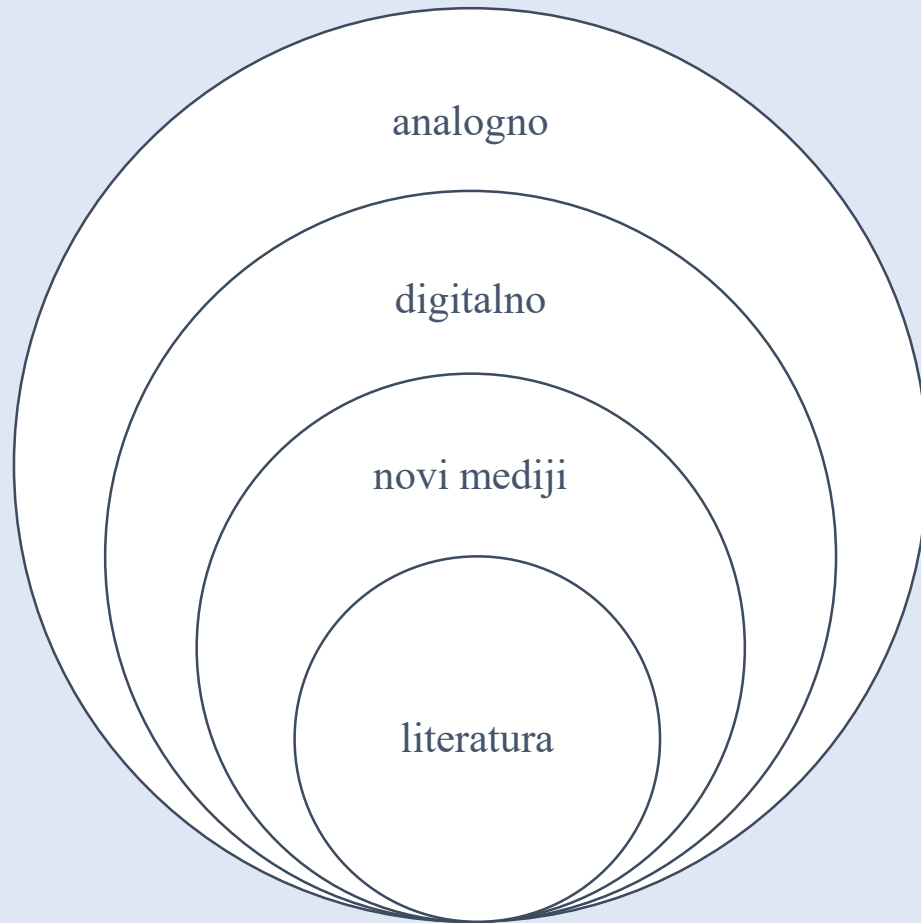
najsodobnejše tehnologije kot sredstvo literarne
produkcije

59. seminar slovenskega jezika, literature in kulture

Hana Podjed

Ljubljana, julij 2023

Del literarne vede že vsaj trideset let presega zgolj literarno vedno kot ekskluzivni predmet preučevanja, se obrača k literarnemu sistemu kot celoti in se pri tem intenzivneje dotika tudi vprašanja medija.

Urška Perenič, 2017

(Primerjalna književnost: Medialnost in literatura)

Klasifikacija in značilnosti digitalne literature

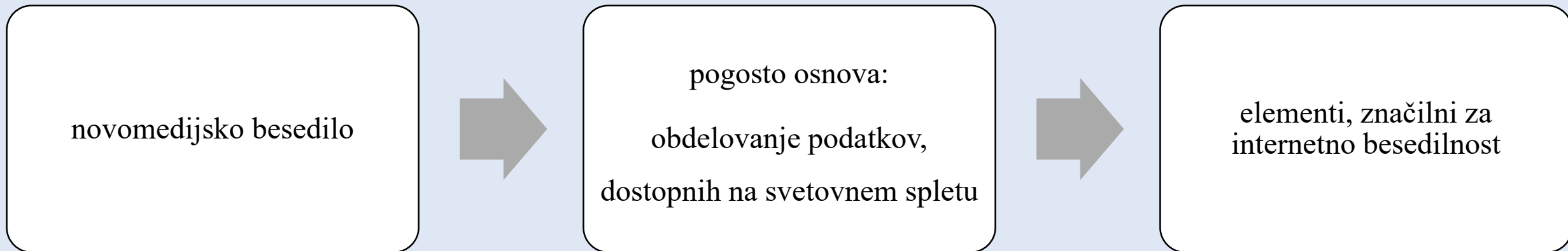
Produkt generiranja besedil z najsodobnejšimi orodji;

Strehovec (2013):

- *področje pisanja in programiranja;*
- *uporablja novomedijske podlage, predvsem **programsko opremo** za oblikovanje elektronskih besedil;*
- *presečišče **eksperimentalnega pisanja z literarnimi ambicijami, literarnih avantgard in novomedijske umetnosti;***
- *področje elektronske besedilnosti v nastajanju, na katerega bistveno vplivajo novi mediji.*

N. Katherine Hayles (2008): *Electronic Literature: What is it?*

- *literatura, ki **nastane v digitalnem okolju;***
- *ne gre za digitalizacijo že tiskane literature (prenos medija), ampak gre za literaturo, ki je **ustvarjena v digitalnem okolju;***

Elementi digitalne literature:

- različne okrajšave, vidnejša raba grafičnih simbolov, uporaba emotikonov ipd;
- večja hibridnost, dinamičnost in interaktivnost besedil ter možnost povezovanja večjega števila avtorjev;
- spremenljivi kontekst besedila (status funkcije): prehajanja med funkcijami (publicisitčno – umetniško, politično/propagandno – literarno);

Branje in recepcija

- (možen) interaktiven pristop;
- aktivno vključevanje bralca v proces ustvarjanja;

Digitalna literatura na tujem

1999: ELO (*Electronic Literature Organisation*)

Zbirka *Electronic Literature Collection*;

2006–2022: štiri elektronske zbirke spletne literature;

N. Katherine Hayes: elektronska literatura se **spreminja hkrati z orodji**, s katerimi upravlja.

- po letu 1995: generacija elektronske literature, pomaknjene na **svetovni splet**;
- *net.art*, *poezija ASCII*

ASCII (American Standard Code for Information Interchange) – sistem digitalnega kodiranja črk in drugih (grafičnih) znakov.

Net.art (*spletna umetnost*) – umetnost od leta 1990, ko se je internet razširil na javno rabo na spletu.

Bits					0 0 0	0 0 1	0 1 0	0 1 1	1 0 0	1 0 1	1 1 0	1 1 1				
b ₇	b ₆	b ₅	b ₄	b ₃	b ₂	b ₁	Column	Row	0	1	2	3	4	5	6	7
0	0	0	0	0	0	0	NUL	DLE	SP	0	@	P	`	p		
0	0	0	1	1	1	1	SOH	DC1	!	1	A	Q	a	q		
0	0	1	0	2	2	2	STX	DC2	"	2	B	R	b	r		
0	0	1	1	3	3	3	ETX	DC3	#	3	C	S	c	s		
0	1	0	0	4	4	4	EOT	DC4	\$	4	D	T	d	t		
0	1	0	1	5	5	5	ENQ	NAK	%	5	E	U	e	u		
0	1	1	0	6	6	6	ACK	SYN	&	6	F	V	f	v		
0	1	1	1	7	7	7	BEL	ETB	'	7	G	W	g	w		
1	0	0	0	8	8	8	BS	CAN	(	8	H	X	h	x		
1	0	0	1	9	9	9	HT	EM	)	9	I	Y	i	y		
1	0	1	0	10	10	10	LF	SUB	*	:	J	Z	j	z		
1	0	1	1	11	11	11	VT	ESC	+	;	K	[	k	{		
1	1	0	0	12	12	12	FF	FS	,	<	L	\	l			
1	1	0	1	13	13	13	CR	GS	-	=	M	]	m	}		
1	1	1	0	14	14	14	SO	RS	.	>	N	^	n	~		
1	1	1	1	15	15	15	SI	US	/	?	O	_	o	DEL		

```

dreams
personality
imagination
/   fantasies
) (> I wishes
/   ,memory
L,   hopes
(    idea
(    ego
--- \ id

```

Vir: ASCII Art

Känner du igen dig
 krammande och ätråvård syns du här
 Under den stora karaktist hatten
 HÅRSEK
 NÅSÅ
 öga
 läppar
 Din
 Din
 ANSIKTSOVAL
 Hals så
 vacker och
 lite länge
 ner blickar
 ditt hjär
 ta
 Din
 och
 kär till
 scst en
 ofullkomlig
 bild av dina
 dygkade bröst
 sedda genom ett
 moln

Digitalna literatura na Slovenskem

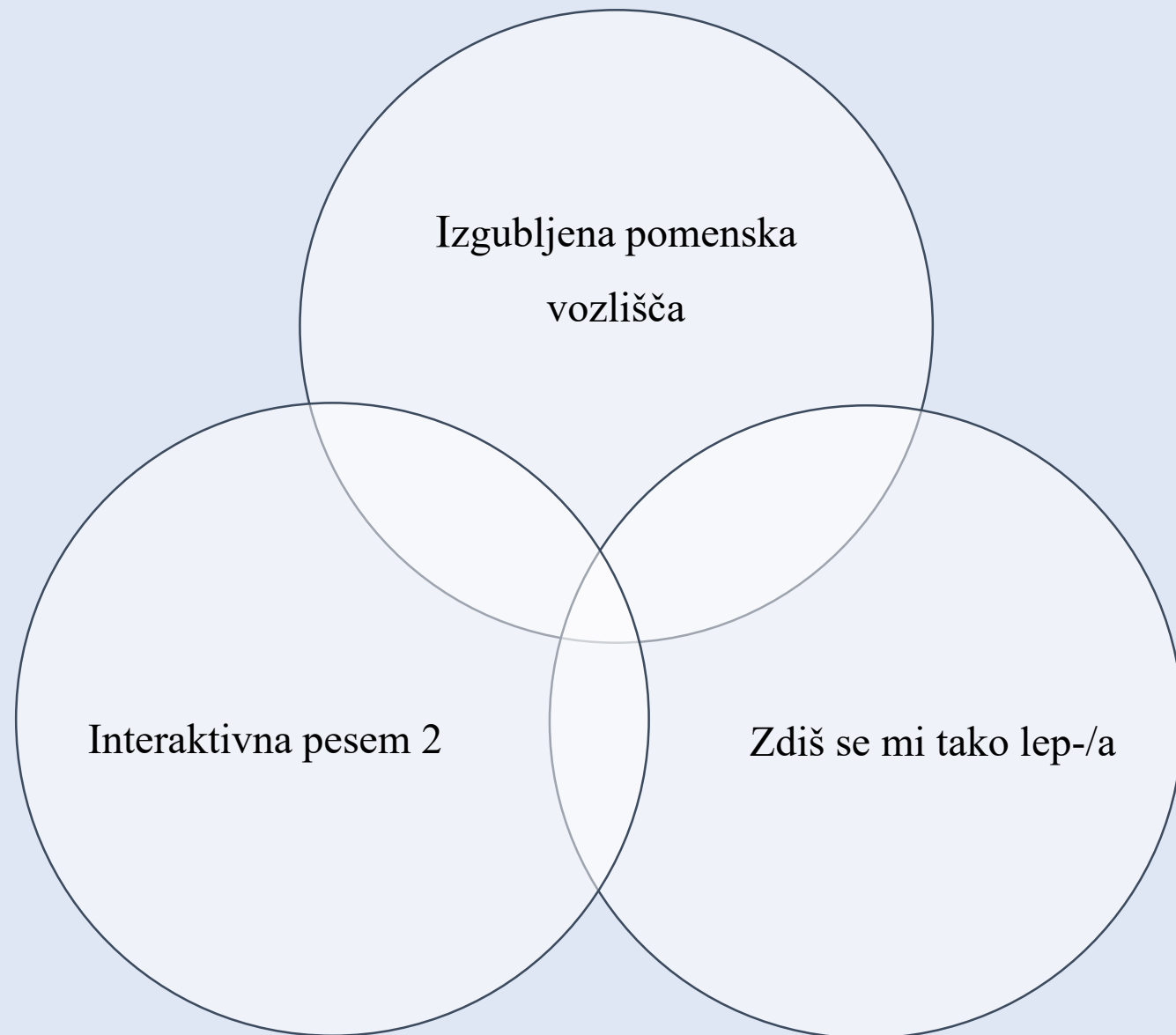
Jaka Železnikar: *Interaktivalija*, 1997

Avtor: pionir digitalne poezije na Slovenskem

- raziskovanje spremembe uporabniške izkušnje branja interaktivne poezije glede na branje konvencionalno natisnjenih knjig pesmi (Bovcon 2006)
- sedem pesmi

Interaktivalija (jaka.org)

- *19. ČETRTEK ob 19h Renata, klicat.!*
  - besedilo samo potuje po zaslonu;
  - omejen nadzor nad tempom branja;
  - manko informacij;
  - individualna interpretacija konteksta;

INTERAKTIVNE PESMI

☒ lepa ☐ lep	Zdiš se mi tako ____.
☒ Uvil ☐ Uvila	____ sem
☒ lase ☐ dlani	svoje dlani v tvoje ____.

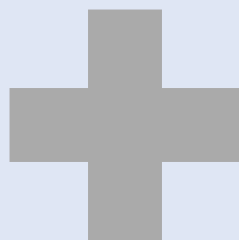
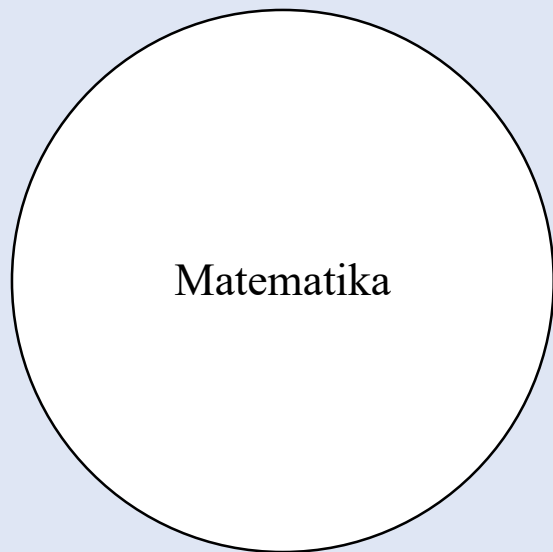
Hano v svoji sobi zebe

Koen žoga Lili, ki zakaj
pada, da pride: zato prepozno. Nikjer.
Drsi, da. Žoga. Oči. Rože.
Ustnice, zato, da. Resnično. Se zjutraj
zbudi.

Vstane, si oči pomane.
ang.: * I know another from physics.
Hana. Žoga. Hana je brcnil leti.
Nimam več 16.
You carry me, I money you.

Vnesi drugo ime (1. sklon - kdo ali kaj)

Prva beseda (velika začetnica):	<input type="text"/>
Druga beseda:	<input type="text"/>
Tretja beseda:	<input type="text"/>
Tretja beseda, ista kot prejšnja, a z veliko začetnico:	<input type="text"/>
Ločilo (pika, vejica, ...):	<input type="text"/>
Naslov pesmi:	<input type="text"/>
Tvoje ime, soavtor:	<input type="text"/>
Pesem posvečam (dajalnik - komu ali čemu) / citat:	<input type="text"/>

TRENUTEK v tvojih očeh

*Kaj bi lahko ljudje
povedali brez praznine v očeh?*

Smejiš se, ampak
tvoje oči niso srečne,
tvoje oči ob mojih očeh,
val morja na pesku.

/Tvoje oči so bile
barve modrega zlata
razigranih metuljev.
Ženske oči.
Oči oblike
ženskih prsi,
dotika gole kože,
razigrane ženske oči,
barve modrega zlata./

Nasmehneš se, ko
ti rečem, da so tvoje žalostne
oči magnolije, ki cvetijo.

Praznina tvojih oči vzalovi
kot neskončno morje
/V praznini mojih oči
morje šepeta tvoje ime./
in za trenutek se vrne
ogenj v tvoje oči,
lesk modrega zlata.

+

-

=

Zdiš se mi tako lepa

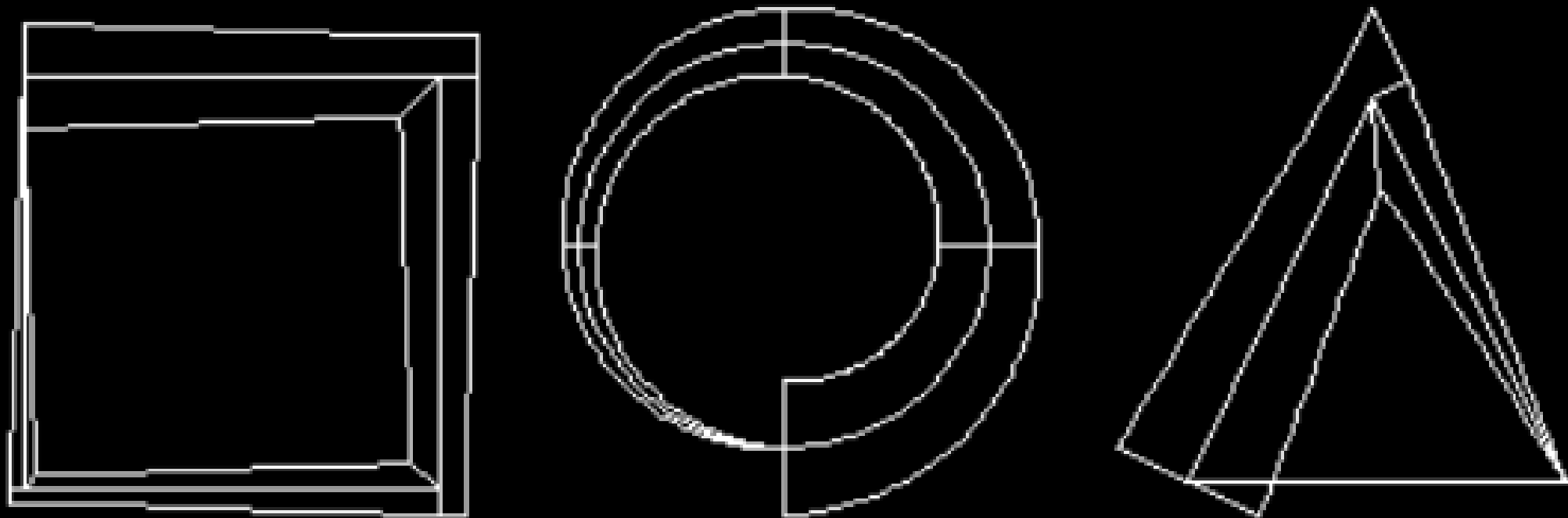
Uvil sem
svoje dlani v
tvoje lase.

Zdiš se mi tako lepa,
milina tvojih oči
gleda v moj obraz,
tvoje ustnice so rdeče.

Moje dlani v
tvojih laseh,
golo telo,
koža.

Za oknom z dreves pada
ogenj jesenskega listja
v tišino mestne ulice.

Tvoji lasje so rdeči.
V najini sobi drhti
vzvalovljena svetloba sveč.

**v praznini mojih oči
morje šepeta tvoje ime**

Interaktivna že narejena pesem

- vizualna predstavitev pesmi;
- vzporednice med strategijami konkretne poezije iz zgodovinskih **avantgard** in **neoavantgardnih gibanj**, kjer je **likovna postavitve besedila na strani knjige bistveni element pesmi**, in podobnimi postopki, ki jih ponuja ozaveščena raba programja za urejanje besedil in oblikovanje spletnih strani (Bovcon 2013);

Predelana že narejena pesem 1.1 (remix)

Zapis pesmi:

- velika začetnica in pika
- same male črke, s piko
- same male črke, brez pike

Pesem naj bo:

- razdeljena v dve kitici
- v enem delu

Položaj pesmi na ekranu:

- zgoraj
- spodaj

in poravnana:

- desno
- sredinsko

Napiši pesem !

Vuk Ćosić: *Nacija–Kultura* (2022)

Avtor: vizualni umetnik, soustanovitelj ljubljanskega laboratorija za digitalne medije (Ljudmila)

- **2000:** Brskalnik Mat'kurja (nabor vnosov, spremenjen v obliko italijanskega soneta – korpusna obdelava in razporejanje v kategorije);
- 200-letnica Prešernovega rojstva: umetniška instalacija v Narodnem muzeju (izpisovanje **vsega**, kar so uporabniki vnesli v iskalnik)
- **javni diskurz:** ohranjanje vulgarizmov, pogovornih izrazov;

2022: oživitev projekta; sonete ustvarja umetna inteligenca na podlagi promocijskih sloganov, političnih fraz in objav ljudi na družbenem omrežju Twitter

»Umetnikova dolžnost je, da zrcali družbo, da ustvarja smisel, da prenaša virus svobode in da je poleg vsega še didaktičen.« (Ćosić 2022)

- twitter, generator sonetov
- uporabniški račun Venez (@SonetniVenez)

*Sovražni tviti, člani ustave, erotični oglasi,
reklame za nepremičnine, navijashki slogani
in druga najdena mikrobefedila s pomočjo
umetne inteligence postanejo soneti.*

---

*To ni degenerirana,
ampak generirana umetno.st.*

193.
Janez Jansha

*Ref nas postavljajo na svetovni zemljevid: Ko @tfajon
vse naokrog prodaja Slovensko suverenost. Ukinitev
Muzeja osamosvojitve ni slučaj,
Je le potuha zanko v zhepu!*

In vendar se zdi, da je Slovenija v frcu Evrope;
a vseeno - to so bili časi in sanje.

A ker smo Slovenci tako zelo ponosni nanjo,
bi bil čas za novo slovensko zastavo...

Nazaj v preteklost in nazaj grede se spet najdetaj;

V prihodnost z njima je treba iti -
v svetlo bodočnost brez meja...

A vendar se v tej drzhavi vse to dogaja;

V Sloveniji pa še vedno živimo in smo hlapci -
Komur so predniki zhe davno tega zapuštili...

1.

*Pev'z nove ti svetlize v ven'z poev'z
Petnájt tonetov táziga vesila,
De vsi sazhétki drúgiga shtevila
Versté se 's sadniga, vsih domazhije,
Ko v venzu rosha rosh'ze se ovije,
Takó kjer jenja prednja pesem mila,
Prihódnja se bó tamkej spét sbudila. —
Podóba pevza ven'z je poestije:
Vse milsi svirajo 's ljubesni éne,
In kjer ponóžhi v španji so saštale,
Sbudé se, ko spét sarja nóžh preshéne.
Ti si shivlenja moj'ga magistrále:
Glafil se 's njega, ko ne bó vezh méne,
Ran mojih bó spominj in tvoje hvale.*

2.

*Ran mojih bó spominj in tvoje hvale
Glafil Slovénzam se prihódnje zhaše,
Ko mi na sgodnim grobi mah poráše,
V njim bodo sdajne bolezhiné spale.
In tédiga serzá devíze sale,
Ko poslušhále bodo pesmi gláše,
Spokórnile se bodo in shle va-fe,
Svétkó ljubésen bodo bólj spofutvále.
Vreména bodo Kranjzam se sjafnile,
Slovénkim pevzam milsi svesde f'jale,
In pésmi bólj slovézhe se gláfile;
Vundér té bodo morebit' ostále
Med njimi, ker njih poesije misle
Iméle vse so v serzi svoje kale.*

3.

*Iméle vse so v serzi svoje kale,
Ki bolezhín molzháti dálj ne móre,
Enák sim pevzu, ki je Leonóre
Pél Elijjanke imenítne hvale.
Ji ufta so se rasodéti bale
Ljubésen, ah! bres upanja opóre;
Sloshéne pesmi pred svitlè Avróre
Prihódam so skrivéj jo osnanvále.
Ljubésni ogenj se mi ne poléshe,
Deš upa tvoj pogléd v serzé ne vlije,
Straš rasshalíti te mi jesik véshé;
Britkóšt, k' od njé serzé vezh ne pozhije,
Odkrivajo njegóve skrivné téshé
Mokró-zvetézhe rosh'ze poesije.*

4.

*Mokró - zvetézhe rosh'ze poesije
Na dan néšéjo, kar se v persih skriva;
Serzé mi je postálo vert in njiva,
Kjer Amor séje mile elegtije.
Njih sonze tí si. V okni domazhije,
Ne da te najti, luzh ti ljubesniva!
V gledíshu, na sprehódih frezha kriva,
Ne v krajih, kjer plefávk verstá se víje,
Kolkratov shélja me po mestí shéne!
Nikjér ozhém se mojim ne odkrije
Pogléd lepóte tolkanj sasheljéne;
V samóti is ozhí mi folsa líje,
In pesmi fkladam, ktere v ven'z spleténe
Is krajov niso, ki v njih sonze síje.*

Zaključek

- hibridni novomedijski projekti;
- funkcija družbenega aktivizma;
- politično-kritične konotacije;

Literatura

- BOVCON, Narvika, 2013: Literarni novomedijskih del Jake Železnikarja in Sreča Dragana. *Revija primerjalna književnost*. 36 (1). Ljubljana: Slovensko društvo za primerjalno književnost. 81–103. https://ojs-gr.zrc-sazu.si/primerjalna_knjizevnost/issue/view/581
- ĆOSIĆ, Vuk, 2022: O projektu. nacija-kultura.si. <https://nacija-kultura.si/#/> (Dostop: 4. 4. 2023)
- Electronic Literature Organisation. <https://eliterature.org/what-is-e-lit/> (Dostop: 4. 4. 2023)
- HAYLES, N. Katherine, 2008: *Electronic Literature*. University of Notre Dame Ward-Phillips.
- PERENIČ, Urška, 2017: H konceptu medialnosti. *Revija primerjalna književnost*. 40 (1). Ljubljana: Slovensko društvo za primerjalno književnost. 1–4. / https://ojs-gr.zrc-sazu.si/primerjalna_knjizevnost/issue/view/593/230
- STREHOVEC, Janez, 2003: *Umetnost interneta: Umetniško delo in besedilo v času medmrežja*. Ljubljana: Študentska založba.
- STREHOVEC, Janez, 2006: Novomedijsko besedilo: Od hiperteksta k postliterarnim hibidnim besedilnim oblikam. *Jezik in slovstvo*. 51 (6). Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. 3–24. / <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-QG0QT5ZG>
- STREHOVEC, Janez, 2007: *Besedilo in novi mediji: Od tiskanih besedil k digitalni besedilnosti in digitalnim literaturam*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- STREHOVEC, Janez, 2013: Elektronska literatura in novomedijska umetnost. Uvod v tematski sklop. *Revija primerjalna književnost*. 36 (1). Ljubljana: Slovensko društvo za primerjalno književnost. 1–13 /
- VAUPOTIČ, Aleš, 2013: Med literaturo in novomedijsko umetnostjo: sonetoidni spletni projekti Vuka Ćosića in Tea Spillerja. *Revija primerjalna književnost*. 36 (1). Ljubljana: Slovensko društvo za primerjalno književnost. 61–81. https://ojs-gr.zrc-sazu.si/primerjalna_knjizevnost/issue/view/581
- ŽELEZNIKAR, Jaka: Avtor. www.jaka.org/avtor (Dostop: 4. 4. 2023)
- ŽELEZNIKAR, Jaka, 1997: *Interaktivalija*. <https://www.jaka.org/dela/interaktivalija> (Dostop: 4. 4. 2023)